

generation of gamers changes forever the business environment]. (translation from English A. Oreshkina). Moscow: Preteks [in Russian].

2. Voyskunskiy, A.Ye. (2000). *Fenomen zavisimosti ot Interneta* [The phenomenon of Internet dependence]. *Gumanitarnye issledovaniya v Internetе*. Moscow, pp. 100–131. [in Russian].

3. Gerasimchuk, A.A., Paleha, Yu.I., Shiyani, O.M. (2004). *G 37 Sotsiologiya* [Sociology]. Navch. posibnik., Vol.4, Kyiv: Vid-vo Evrop. un-tu, 246 p. [in Ukrainian].

4. Myasnikov, I. (2009). *Podrostki v kiberprostranstve*

[Teenagers in cyberspace], *Narodnoe obrazovanie* 6, pp. 267–271. [in Russian].

5. Prokhorenko, Ye.Ya. (2007). *Subkultura molodezhnykh soobshchestv – kak sposob sotsializatsii* [Subculture of youth communities – as a way of socialization]. *Jornal Odesa Natsional University*. Vol., “Sotsiologiya, politologiya”. [in Russian].

6. Kastels, M. (2004). *Galaktika Internet: Razmyshleniya ob Internetе, biznese i obshchestve* [Galaxy Internet: Reflections on the Internet, Business and Society]. Translation from English A. Matveeva; (Ed.) V. Kharitonova. Yekaterinburg: U-Faktoriya, 328 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 20.04.2017

УДК 37.017.93

Ірина Сай, викладач кафедри іноземних мов
Національний університет “Львівська політехніка”

ВИХОВАННЯ ДІВЧАТОК ТА МОЛОДИХ ДІВЧАТ У ДАВНЬОГРЕЦЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дана стаття присвячена вивченню процесу виховання дівчаток та молодих жінок у давньогрецькому суспільстві. У ній подано періодизацію давньогрецької педагогіки та описано головні принципи виховання майбутнього жіноцтва. Зроблено висновок про домінування домашньої освіти, доволі вузький ряд предметів, доступних для вивчення та пряму залежність виховання від способу життя.

Ключові слова: історія педагогіки, давньогрецька педагогіка, виховання дівчат, виховання молоді, домашнє виховання, спартанське виховання, Гомер, Гесіод, Сапфо.

Літ. 15.

Iryna Say, преподаватель кафедры иностранных языков
Национального университета “Львовская политехника”

ВОСПИТАНИЕ ДЕВОЧЕК И МОЛОДИХ ДЕВУШЕК В ДРЕВНЕГРЕЧЕСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Данная статья посвящена изучению процесса воспитания девочек и молодых женщин в древнегреческом обществе. В ней представлена периодизация древнегреческой педагогики и описано главные принципы воспитания будущих женщин. Сделано заключение о доминировании домашнего воспитания, относительно узкий ряд предметов, доступных к изучению и прямую зависимость воспитания от образа жизни.

Ключевые слова: история педагогики, древнегреческая педагогика, воспитание девочек, спартанское воспитание, домашнее воспитание, Гомер, Гесиод, Сапфо.

Iryna Say, Lecturer of the Foreign Languages Department
Lviv National Polytechnic University

UPBRINGING OF GIRLS AND YOUNG LADIES IN THE ANCIENT GREEK SOCIETY

This article is dedicated to the research of history of pedagogy in general, and to the history of ancient Greek pedagogy, in particular. It deals with the process of upbringing and further education of little girls and young ladies in the ancient Greek society. The author presents the information concerning the periods of ancient pedagogy and describes the main principles of upbringing of future woman. The article not only provides the useful facts and peculiarities but also supports them with the appropriate references and explanations. The main conclusions are made: there was a dominance of home upbringing and home schooling in ancient Greek society; the range of subjects and skills suggested for girls was rather narrow (in most cases it primarily included the householding and crafting skills, reading, poetry learning, music, singing, playing one or more musical instruments, dancing, and more rarely, physical training) – that was the result of less dominant position

of woman in the society of those times; the main purpose of such upbringing and education was to prepare girls and young ladies for their future family life but not for their future career or profession; there was a direct relation between the process of upbringing and the life style: while the Athenians paid more attention to the spiritual development of their youth, Spartan prioritized the physical training.

Keywords: *the history of pedagogy, the ancient Greek pedagogy, the girls' upbringing, Spartan upbringing, the home upbringing, Homer, Hesiod, Sappho.*

Постановка проблеми. Незважаючи на той факт, що наукові дослідження у царині педагогічних наук у наші дні набувають все більшої популярності, доволі багато питань цієї сфери усе ще залишаються невисвітленими. Однією із таких сфер, які не потребують додаткового висвітлення, є історія педагогіки загалом, та історія античної педагогіки, зокрема, адже у вітчизняній педагогіці практично відсутні праці, присвячені дослідженню цієї епохи розвитку педагогічної науки, незважаючи на те, що саме вона стала основоположницею та своєрідним фундаментом для формування та всебічного розвитку педагогічних наук сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи дослідження, присвячені давньогрецькій педагогіці варто згадати таких науковців, як В. Йегер (W. Jaeger) [7], А.-І. Марру (Н.-І. Marrou) [11], Г. Жураковський [6] та інших, однак, на нашу думку, навіть у їхніх, фундаментальних за своїм обсягом, працях, питання виховання дітей та молоді жіночої статі висвітлено не достатньо повно.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми полягає у відсутності комплексного аналізу процесу виховання дівчаток та юначок (молодих жінок) за часів давньогрецького суспільства у вітчизняній педагогіці.

Метою даного дослідження є розширення та поглиблення знань про методи та засоби виховання дівчаток та молодих жінок у давньогрецькому суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досліджуючи історію давньогрецької педагогіки, ми здебільшого натрапляємо на дані про виховання хлопчиків та молодих юнаків, і це не дивно, адже чоловіки були доміантною складовою частиною давньогрецького суспільства, вихованню та розвитку якої приділялося значно більше уваги. Цей факт був зумовлений войовничим стилем життя давніх греків, у якому на перший план виносилося виховання міцного тілом та спритного розумом юнака. Внаслідок цього, жінкам у давньогрецькому суспільстві відводилася більш скромна роль. Однак, незважаючи на це,

давньогрецьке суспільство мало свої традиції виховання майбутнього жіноцтва, які, власне, і стали предметом нашого дослідження.

Проводячи аналіз давньогрецької культури загалом, та давньогрецької педагогіки, як її складової частини, зокрема вважаємо за доцільне нагадати, що вони розвивалися у продовж трьох основних періодів, а саме:

- архаїчного або давньогрецького (з IX ст. до н.е по VIII ст. до н.е);

- періоду розквіту Еллади або т.з. новогрецького (з VII ст. до н.е. по IV ст. до н.е);

- елліністичного періоду (з III ст. до н.е. по I ст. до н.е) [10].

У продовж архаїчного періоду виховання та навчання дівчаток та юних дівчат відбувалося у домашньо-сімейних умовах. Відомостей про сам процес виховання збереглося вкрай мало, а головними джерелами відтворення життя дітей служать міфи, скульптура, фрагменти зображень на кераміці та пам'ятні предмети із місць поховання. Із збережених письмових джерел, які дійшли до наших днів із того періоду, можемо назвати епічні Гомерівські поеми та дидактичний епос Гесіода "Роботи та дні", але із них ми отримуємо лише фрагментарні згадки про життя молодих дівчат. Скажімо, із VI пісні Гомерівської "Одіссеї" ми дізнаємося про те, що у тогочасному суспільстві віталось залучення молодих дівчат до праці: у даному уривку йдеться про те, як донька феакійського володаря Алкіноя, на рівні із подружками та служницями вирушає власноруч прати одяг у потічку [5, 138 – 142]. У свою чергу із уривка поеми Гесіода ми отримуємо відомості про вік, коли молода дівчина повинна була вийти заміж і про те, що після настання заміжжя її подальшим вихованням займатиметься чоловік:

Жінка хай зріє чотири, на п'ятому ж році йде заміж.

Діву в дружини бери, щоб її ти навчив поведінки; (698 – 699) [1, 125].

Переходячи до періоду розквіту Еллади (з VII ст. до н.е. по IV ст. до н.е.), який характеризувався розквітом міст-держав (полісів), слід зазначити, що тут розвиток системи виховання та освіти відбувався у двох різних напрямках, які задавалися двома лідируючими полісами, а саме – Афінами та Спартою (Лакедемоном), однак основним

дороговказом подальшого виховання та навчання новонароджених дітей, насамперед служила їхня приналежність до певного соціального класу, адже виховання вільних громадян та рабів значно відрізнялося.

Більшість археологічних свідчень походять з Афін і їхній аналіз свідчить про те, що афінське виховання було більш різностороннім, в той час, як спартанське виховання було більш вузько спеціалізованим.

До 7-ми річного віку діти (як дівчатка, так і хлопчики) отримували сімейне виховання, перебуваючи у жіночій частині дому, яка називалась *гінекей* або *гінекейон* [3, 280], де за ними доглядали матері та, якщо родина була заможною, годувальниці [3, 1243], роль яких від власне вигодовування плавно трансформувалася в обов'язки няньки). Слід зазначити, що особливою популярністю при цьому, зі слів Плутарха, користувалися саме спартанські годувальниці, про яких він писав наступне: “не цілували дітей, давали повну свободу їхнім кінцівкам і загалом усьому тілу, привчали їх не їсти багато, не бути перебірливими в їжі, не боятися в темряві і не лякатись, залишившись на самоті, не капризувати і не плакати. На такій підставі навіть іноземці замовляли для своїх дітей спартанських годувальниць” [6, 12].

Після досягнення 7-ми річного віку, на відміну від хлопчиків, які у цьому віці переходили під опіку батька та вирушали до школи, дівчатка й надалі залишалися в гінекей під наглядом матері та няньки-рабині. Їхнім основним завданням ставало поступово долучатися до типової домашньої жіночої праці на зразок прядіння, ткацтва чи інших видів рукоділля. Окрім того, тут, під керівництвом матері вони починали навчатися й читанню та письму, адже вважалася, що майбутня дружина повинна бути освіченою. Молодих дівчат долучали і до вивчення літератури, однак вести бесіди на літературні теми у колі чоловіків їм не дозволяли звичаї, оскільки хизуватися обізнаністю та начитаністю у чоловічому товаристві могли лише гетери (куртизанки) [2; 4; 6].

Окрім вище згаданого, юних дівчат навчали також музиці (співам та грі на якомусь із музичних інструментів) та танцям, адже час від часу вони покидали гінекей, для того, щоб брали участь у релігійних церемоніях. Про це свідчать літературні пам'ятки, скульптура, розпис ваз та фрески [4]. Так, скажімо, під час святкування Великих Панафіней процесія зі молодих дівчат підносила богині Афіні вишите покривало [6].

Така зумовлена традиціями популярність музики та танців не могла минути безслідно:

приблизно у 600 р. до н. е в Мітілені на о. Лесбос під керівництвом поетеси Сапфо, яку справедливо називають “десятою музою”, виникла так звана “домівка служниць муз”, яка будучи по своїй суті перш за все релігійною общиною, стала першою грецькою школою для навчання дівчат, відомості про яку дійшли до нашого часу. Дана спільнота була чимось на зразок школи музики та декламації, де навчали груповим танцям, інструментальній музиці та співам. Однак, незважаючи на домінуючу роль музики у процесі виховання, тут не нехтували й фізичним вихованням, тому лесбоські дівчата займалися навіть атлетикою. Проте, такий набір знань готував їх не до майбутньої професії, а лише до майбутнього заміжжя [2; 11]. Слід зазначити й той факт, що деякі із сучасних дослідників, скажімо, *Холт Н. Паркер* (Parker H.N.) намагаються спростувати свідчення про педагогічну діяльність Сапфо, стверджуючи, що вона була лише поетесою, а її оточення являло собою щось на зразок *гетерій* – тобто, спільноти жінок, яких поєднували сімейні, класові, політичні та любовно-еротичні стосунки [15].

Образ ідеальної афінської дружини та процесу її виховання змальований у “Ойкономії” (книзі про домогосподарство) Ксенофонта: “Коли вона прийшла до мене, то їй не було й п'ятнадцяти років, а до того вона жила під суворим наглядом, щоб якомога менше бачити і чути, менше говорити. Як, по-твоєму, хіба я міг задовольнитися лише тим, що вона вміла лише зробити плащ із шерсті, яку їй дадуть, і бачила, як роздають пряжу служницям. Що стосується їжі, Сократе, вона була вже чудово привчена до помірності, коли прийшла до мене, а це, мені здається, найголовніша наука як для чоловіка, так і для жінки” [6, 41].

Слід згадати увагою й той факт, що спосіб життя афінської жінки практично не змінювався після заміжжя, адже, по суті, вона просто переходила із одного гінекея в інший.

Аналізуючи процес виховання та навчання дівчаток та юначок у давній Спарті, слід зазначити, що він був більш регламентованим та виваженим, адже співи та танці тут відходили на другий план, поступаючись заняттям гімнастикою та спортом. Виховання мало на меті позбавити майбутню жінку надлишкової слабкості та манірності, а тіло загартовувалось шляхом оголених виступів на святкуваннях та церемоніях [11, 45]. Тут існував більш раціональний та дещо примітивний погляд на призначення жіночого населення, яке зводилося в першу чергу до народження здорового потомства. Як наслідок, в

майбутньому Спарта отримувала суворих матерів, які очікували синів з військових походів лише “*aut cum scuto aut in scuto*”, тобто або з перемогою, або мертвими. Окрім того, саме жінки займалися торгівельними та фінансовими справами, тобто виконували значну частину адміністративних справ Лакедемону.

Такий підхід до виховання викликав захоплення афінської аристократії, свідчення якого ми знаходимо у праці “Лакедемонська держава (політія)” Ксенофонта [9], а загальна ситуація у свою чергу підкріплюється даними, отриманими від Плутарха: “Дівчата повинні були для укріплення тіла бігати, боротися, метати диск, кидати списи аби їхні майбутні діти були міцні тілом... Діючі правила забороняли їм себе балувати, сидіти вдома і вести розніжений спосіб життя. Вони, як і хлопчики, повинні були з'являтися під час урочистих процесій без одягу й танцювати і співати на деяких святах в присутності молодих людей. Вони мали право сміятися над ким завгодно, спритно користуючись його помилкою, а з іншого боку – прославляти в піснях тих, хто цього заслуговував, і викликати у молоді жагу до змагання та честолюбство” [6].

Висновки. Аналізуючи викладений вище матеріал, можемо зробити наступні висновки: в процесі виховання дівчаток та молодих дівчат у стародавній Греції домінувала домашня освіта; у зв'язку із доволі скромною роллю жінки у тогочасному суспільстві, ряд дисциплін, які викладатися був доволі обмеженим; відмінності у вихованні майбутнього жіноцтва були безпосередньо пов'язані зі способом життя (у той час, як в Афінах робився акцент на естетичне, художнє виховання, у Спарті у пріоритеті була фізична підготовка).

Відштовхуючись від того, що у вітчизняній педагогіці практично відсутні дослідження античної педагогіки та її впливу на сучасну педагогічну науку, вважаємо за доцільне провести дослідження й інших аспектів античного виховання та їх відгомін у педагогіці сьогодення.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Антична література: Хрестоматія / Упорядник О. І. Білецький. 2-ге вид. – К.: Радянська школа, 1968. – 612 с.*
2. *Боннар А. Греческая цивилизация. От Илиады до Парфенона / А. Боннар Пер. с франц. О. В. Волкова; Предисл. проф. В. И. Авдиева. – М.: Искусство, 1992 – 269 с.*
3. *Вейсман А. Д. Греческо-русский словарь (препринт V-го издания 1899 г.). – М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1991. – 1371 с.*

4. *Винничук Л. Люди, нравы, обычаи Древней Греции и Рима. / Винничук Л. – М.: Высшая школа, 1988. – 496 с.*

5. *Гомер. Одиссея / Пер. із старогрецької, примітки, словник імен і назв Бориса Тена; Передмова К. С. Забарилла; Худож.-оформлювачі Б. П. Бублик, С. І. Правдюк. – Харків: Фоліо, 2008. – 574 с.*

6. *Жураковский Г. Е. Очерки по истории античной педагогики. – Москва: Государственное учебно-педагогическое издательство наркомпроса РСФСР, 1940. – 470 с.*

7. *Йегер В. Пайдейя. Воспитание античного зрета. Т.1 (Продолжение) Перевод с немецкого А. И. Любжина М., Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 2001. – 393 с.*

8. *Ксенофонт. Домострой. Перевод Соболевського С. И. под ред. А. А. Столярова [Электронный ресурс] – режим доступу. – URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1348108000>*

9. *Ксенофонт. Лакедемонская полития. Перевод с древнегреческого Янчевецкого Г. А. [Электронный ресурс] – режим доступу. – URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1396451413>*

10. *Мазалова М. А., Уракова Т. В. История педагогики и образования: Пособие для сдачи экзамена. – М.: Высшее образование, 2006. – 192 с.*

11. *Марру А.-И. История воспитания в античности (Греция). М.: Греко-латинский кабинет Ю. А. Шичалина, 1998. – 423 с.*

12. *Стахевич О. Г. 3 історії вокально-виконавських стилів та вокальної педагогіки: посібник / О. Г. Стахевич. – Вінниця, 2013. – 176 с.*

13. *Hesiod, Works and Days [Электронный ресурс] – режим доступу. – URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0131>*

14. *Homer, Odyssey [Электронный ресурс] – режим доступу. – URL: http://www.perseus.tufts.edu/h_o_p_p_e_r_e/_/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0135%3Abook%3D1%3Acard%3D1*

15. *Parker H.N. Sappho Schoolmistress // Transactions of the American Philological Association. 1993. Vol. 123. pp. 309–351.*

REFERENCES

1. *Biletskyi, O. I. (1968). Antychna literatura: Khrestomatiia [Ancient Literature: Reader]. Kyiv: Radianska shkola, 612 p. [in Ukrainian].*
2. *Bonnar, A. (1992). Grecheskaya tsivilizatsiya. Ot Iliady do Parfenona [Greek Civilization. From Iliad to Parthenon]. Moscow: Iskusstvo, 269 p. [in Russian].*
3. *Veysman, A.D. (1991). Grechesko-russkiy slovar [Greek-Russian Dictionary]. Moscow: Greko-latinskiy kabinet Yu. A. Shichalina, 1371 p. [in Russian].*
4. *Vinnichuk, L. (1988). Lyudi, nrawy, obychai Drevney Gretsii i Rima. [People, Mores, Traditions of Ancient Greece]. Moscow: Vysshaya shkola, 496 p. [in Russian].*
5. *Homer (2008). Odisseia [Odyssey]. Kharkiv: Folio, 574 p. [in Ukrainian].*

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

6. Zhurakovskiy, G. Ye. (1940). *Ocherki po istorii antichnoy pedagogiki* [Notes on History of Ancient Pedagogy]. Moscow: Gosudarstvennoe uchebno-pedagogicheskoe izdatelstvo narkomprosa RSFSR, 470 p. [in Russian].
7. Yeger, V. (2001). *Paydeya. Vospitanie antichnoy greka* [Paideia. Upbringing of Ancient Greek], vol.1. Moscow: Greko-latinskiy kabinet Yu. A. Shichalina, 393 p. [in Russian].
8. Ksenofont. *Domostroy*. [Oikonomia] [e-source] URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1348108000> [in Russian].
9. Ksenofont. *Lakedemonskaya politiya*. [Lacedaemonian Politeia] [e-source] URL: <http://ancientrome.ru/antlitrt/t.htm?a=1396451413> [in Russian].
10. Mazalova, M. A. & Urakova, T. V. (2006). *Istoriya pedagogiki i obrazovaniya: Posobie dlya sdachi ekzamina* [History of Pedagogy and Education: Textbook for Exam Passing]. Moscow: Vysshee obrazovanie, 192 p. [in Russian].
11. Mappu, A.-I. (1998). *Istoriya vospitaniya v antichnosti (Gretsiya)* [History of Upbringing in Antiquity (Greece)]. Moscow: Greko-latinskiy kabinet Yu. A. Shichalina, 423 p. [in Russian].
12. Stakhevych, O. H. (2013). *Z istorii vokalno-vykonavskykh styliv ta vokalnoi pedahohiky: posibnyk* [From the History of Vocal Styles and Vocal Pedagogy: Textbook]. Vinnytsia: Nova knyha, 176 p. [in Ukrainian].
13. Hesiod, Works and Days [e-source] – URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0131>
14. Homer, Odyssey [e-source] – URL: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3atext%3a1999.01.0135%3Abook%3D1%3Acard%3D1>
15. Parker, H.N. (1993). *Sappho Schoolmistress*. Transactions of the American Philological Association. Vol. 123., pp. 309–351. [in English].

Стаття надійшла до редакції 24.04.2017

УДК 378.147

**Ольга Єсіпова, асистент кафедри педагогіки методики та менеджменту освіти
Української інженерно-педагогічної академії, м. Харків**

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто навчальну діяльність студентів в сучасних умовах інформатизації, встановлено, що суспільство висуває запит на виховання творчої особистості, яка могла би самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї, приймати нестандартні рішення, організовувати, планувати, контролювати, займатися самоосвітою, нести відповідальність за власні дії, підготовка такого фахівця можлива лише за умов зміни моделі управління навчальною діяльністю студентів, коли суб'єкт-об'єктні відносини стануть суб'єкт-суб'єктними та відповідальність за власну навчальну діяльність буде покладена на студента.

Ключові слова: навчальна діяльність, управління навчальною діяльністю, інформаційно-комунікаційні технології, інформатизація.

Рис. 2. Літ. 5.

**Ольга Есипова, асистент кафедри педагогіки, методики и менеджмента образования
Украинской инженерно-педагогической академии, г. Харьков**

УПРАВЛЕНИЕ УЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ СТУДЕНТОВ В УСЛОВИЯХ ИНФОРМАТИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрено учебную деятельность студентов в современных условиях информатизации, определено, что общество предъявляет запрос на воспитание творческой личности, которая могла бы самостоятельно мыслить, генерировать оригинальные идеи, принимать нестандартные решения, организовывать, планировать, контролировать, заниматься самообразованием, нести ответственность за собственные действия. Подготовка такого специалиста возможна лишь при условии изменения модели управления учебной деятельностью студентов, когда субъект-объектные отношения станут субъект-субъектными и ответственность за собственную учебную деятельность будет возложена на студента.

Ключевые слова: учебная деятельность, управление учебной деятельностью, информационно-коммуникационные технологии, информатизация.

**Olha Yesipova, Assistant of the Pedagogy, Methodology and Management of Education Department
Ukrainian Engineering Pedagogical Academy, Kharkiv**

THE MANAGEMENT OF EDUCATIONAL ACTIVITY OF STUDENTS IN CONDITIONS OF INFORMATIZATION OF EDUCATION